

Česko-moravská soustava

Podsoustava	Celek	Podcelek
Středočeská pahorkatina	Benešovská pahorkatina	Dobříšská pahorkatina
		Březnická pahorkatina
	Vlašimská pahorkatina	Mladovožická pahorkatina
		Votická pahorkatina
	Táborská pahorkatina	Písecká pahorkatina
		Soběslavská pahorkatina
	Blatenská pahorkatina	Horažďovická pahorkatina
		Nepomucká vrchovina
Jihočeské pánve	Českobudějovická pánev	Putimská pánev
		Blatská pánev
	Třeboňská pánev	Lomnická pánev
		Kardašofečická pánev
		Lišovský práh
Českomoravská vrchovina	Křemešnická vrchovina	Jindřichohradecká pahorkatina
		Pacovská pahorkatina
		Želivská pahorkatina
		Humpolecká vrchovina
	Hornosázavská pahorkatina	Kutnohorská plošina
		Světelská pahorkatina
		Havlíčkobrodská pahorkatina
		Jihlavsko-sázavská brázda
	Železné hory	Chvaletická pahorkatina
		Sečská vrchovina
	Hornosvratecká vrchovina	Žďárské vrchy
		Nedvědická vrchovina
	Křižanovská vrchovina	Bítešská vrchovina
		Brtnická vrchovina
		Dačická kotlina
	Javořícká vrchovina	Jihlavské vrchy
		Novobystřická vrchovina
	Jevišovická pahorkatina	Jemnická kotlina
Bitovská pahorkatina		
Jaroměřická kotlina		
Znojemská pahorkatina		
Brněnská vrchovina	Boskovická brázda	Oslavanská brázda
		Malá Haná
	Bobravská vrchovina	Leskounská vrchovina
		Lipovská vrchovina
		Řečkovicko-kuřimský prolom
	Drahanská vrchovina	Adamovská vrchovina
		Moravský kras
		Konická vrchovina

A. Středočeská pahorkatina (podsoustava)

- na horninách středočeského plutonu
- v centrální části: tektonické klenby

Benešovská pahorkatina (celek)

- severozápadní část Středočeské pahorkatiny (plocha: 2 410 km²)
- členitá pahorkatina v povodí Vltavy, Sázavy a Otavy
- na granitoidech středočeského plutonu
- silně rozčleněný erozně denudační reliéf, tektonicky porušený, výrazné strukturní hřbety a suky
- nejvyšší vrchol: Stráž (638 m n.m.) – suk ze žuly středočeského plutonu

Vlašimská pahorkatina

- severovýchodní část Středočeské pahorkatiny (plocha: 1 232 km²)
- na granitoidech středočeského plutonu a moldanubických horninách
- silné tektonické porušení
- výrazné strukturní hřbety a suky, hrástě, sklání tvary zvětrávání
- nejvyšší bod: Javořícká skála (723 m n.m.) – výrazný široký hřbet, suk z granitu středočeského plutonu typu Čertova břemene, skalní tvary zvětrávání

Blanická brázda (okresek) – tektonicky podmíněná brázda v povodí Blanice (na západ od jejího údolí), na východě omezená zlomovou linií blanické brázdy, strukturní hřbety a suky a malé deprese na permských sedimentech, nejvyšší bod Hříva (519), významný bod Roudný (503)

Táborská pahorkatina

- jižní část Středočeské pahorkatiny
- plocha: 1 599 km²
- na granitoidech středočeského a moldanubického plutonu
- erozně denudační reliéf, místy tektonicky porušený
- hluboká údolí Vltavy, Lužnice a Otavy a jejich přítoků, u hlavních toků místy pleistocenní terasy
- nejvyšší bod: Velký Mehelník (633 m n.m.) – suk z granitů moldanubického plutonu, skalní tvary zvětrávání (Kamenný stůl), mrazové sruby, balvanové proudy

Blatenská pahorkatina

- jihozápadní část Středočeské pahorkatiny (plocha: 1 087 km²)
- na granitoidech středočeského plutonu
- na západě tektonicky vyklenutá, se strukturními hřbety a suky
- zbytky neogenních zarovnaných povrchů
- nejvyšší bod: Drkolná (729 m n.m.) výrazný strukturně podmíněný vrch

B. Jihočeské pánve (podsoustava)

- tektonicky podmíněné
- reliéf je rozdělen asymetrickou hrástí Lišovského prahu na Českobudějovickou (na severozápadě) a Třeboňskou na východě
- nejvyšší bod: Baba (583 m n.m.) v Lišovském prahu

Českobudějovická pánev

- v průměru 10 – 12 km široká sníženina protažená SZ-JV (plocha. 640 km²)
- výplň tvoří svrchnokřídová a třetihorní souvrství
- podloží: krystalické horniny moldanubika, podloží vystupuje na povrch při okraji v severozápadní části pánve
- tektonická sníženina omezená výraznými zlomovými svahy
- dno: mírně zvlněné až ploché ve výšce 380 – 410 m
- jihovýchodní část je odvodňována Vltavou, severozápadní Vltavou a přítokem Blanici
- široké aluviální nivy a rašeliny

Třeboňská pánev

- tektonicky podmíněná pánev v povodí Lužnice, na JZ a Z v povodí Vltavy (plocha: 1 360 km²)
- CHKO a biosferická rezervace UNESCO

Lišovský práh – asymetrická hrát' omezená proti Blatské pánvi na Z a Lomnické pánvi na V,
významné body: Baba (583 m), Dlouhý vrch (551 m), Dunajovická hora (504 m),
Hluboká (451 m)

C. Českomoravská vrchovina (podsoustava)

- vrchovinný reliéf ve střední části a pahorkatinný v okrajových částech
- je budována krystalickými horninami (granitoidy centrálního moldanubického plutonu, metamorfované horniny moldanubika)
- napříč probíhá hlavní evropské rozvodí
- v oblasti granitoidů – žokovité balvany a viklany
- nejvyšší bod: Javořice (837 m)

Křemešnická vrchovina

- západní část Českomoravské (plocha: 2 634 km², střední výška: 552 m)
- budovaná převážně metamorfovanými horninami
- monotónní reliéf je rozřezaný hlubokými údolními vodními toků
- západní omezení tvoří výrazný zlomový svah zvaný Načeradecký sráz
- nejvyšší bod: Křemešník (765 m n.m.) – nejvyšší vrchol geomorfologického okrsku Křemešník – hrát' výrazně omezená zlomovými svahy, tvořená rulami s malými ostrůvky žul, na vrcholu vrcholové skalisko, kryoplanační terasy

Čeřínek (okrsek) – jižní část Humpolecké vrchoviny, téměř pravidelná kvádrotvá vyvýšenina s plochým vrcholem, ze všech stran výrazné svahy, tvořené žulami, na vrcholu: žulové skalky a balvany, kryogenní tvary Čertův hrádek (714), Přední skála (712), Na skalce (700), nejvyšší bod: Čeřínek (761 m n.m.)

Hornosázavská pahorkatina

- severozápadní část Českomoravské vrchoviny (plocha: 1 869 km², střední výška 463 m)
- pahorkatina na krystaliniku se zbytky křídových a neogenních usazenin
- plochý reliéf pahorkatiny se sklání k severu
- na suchých: kryogenní jevy
- nejvyšší bod: Roudnice (661 m n.m.)

prolom Jihlavsko-sázavská brázda – zbytky neogenních usazenin, sníženina tektonického původu na rozvodí Jihlavy a Sázavy vázaná na průběh přibyslavské mylonitové zóny směru S-J, na jihu je rozdělena příčným prahem (Kazek, 567 m) na dvě části, sklání podloží je hluboce zvětřalé a povrch je překryt sprašovými hlínami, ve 13. a 14. století zde probíhala těžba stříbra

Kutnohorská plošina – povrch skloněný od jihu k severu, západní hranicí je složený zlomový svah vázaný na kouřimskou poruchu, zarovnaný povrch typu etchplén

Železné hory (název od dolování železné rudy)

- plochá vrchovina s trojúhelníkovitým půdorysem protažená od JV k SZ (plocha: 748 km², střední výška: 480 m)
- jádro tvoří vyvěřeliny nasavrckého a chvaletického žulového masívu
- klínová kra ukloněná k SV, na jihozápadě omezená výrazným zlomovým svahem Dlouhé meze
- rozdělené údolím Chrudimky
- krasové jevy ve vápencích u obcí Prachovice a Vápenný Podol
- nejvyšší vrchol: Pešava (697 m)

Hornosvratecká vrchovina

- členitá vrchovina až hornatina tvořená krystalickými horninami s ostrůvky permokarbonských a křídových usazenin
- plocha: 1 135 km²

- rozsáhlé území s vyklenutým povrchem, hluboká údolí Svratky a přítoků (údolí Svratky u obce Štěpánov je prolomem)

Žďárské vrchy (severozápadní část Hornosvratecké vrchoviny) – na jihozápadě jsou omezeny složeným zlomovým svahem v pokračování Dlouhé meze, typické jsou protáhlé úzké hřbety se skalními tvary oddělené hlubokými údolními, na hřebtech jsou izolované skály, mrazové sruby, kryoplanační terasy, v údolích: rybníky, nejvyšší bod: Devět skal (836 m n.m.) – bochníkovitý vrchol, tvořený migmatity a rulami, na vrcholu: skalní hradba vysoká až 17 m

Nedvědicke vrchovina (jihovýchodní část Hornosvratecké vrchoviny) – členitá vrchovina tvořená horninami krystalinika, permokarbonskými sedimenty a tektonicky zakleslými křídovými sedimenty (tvoří např. u Kunštátu stolové hory: Milenka (580), Křib), ve sníženinách se vyskytují miocenní sedimenty, vrchovina představuje mohutnou klenbu proříznutou údolím Svratky, nejvyšší bod. Horní les (774 m)

Křížanovská vrchovina

- plochá vrchovina tvořená krystalickými břidlicemi a vyvřelinami
- plocha: 2 722 km², střední výška: 541 m
- nejvyšší bod. Harusův kopec (741 m) – kuželovitý vrch tvořený rulami

Bítešská vrchovina (severovýchodní část) – povrch je výrazně ovlivněn odolností hornin, místy se dochovaly hluboké tropické zvětraliny (např. v okolí Žďáru nad Sázavou), výrazné sníženiny: Veselská (v neogénu zde bylo průtokové jezero, pramenná oblast Oslavy), Měřinská kotlina (protáhlá sníženina podél horního toku Balinky v rulách), Světnovská sníženina (pokračování Dářské brázdy, prolom vázaný na pokračování Dlouhé meze); výrazné hřbety: Arnolecké hory, Henzlička, Pyšelský hřbet (budovaný žulou třebečského masívu)

Brtnická vrchovina (západní část) – plochá vrchovina tvořená krystalickými břidlicemi s hlubinnými vyvřelinami, reliéf tvoří dlouhé hřbety poledníkového směru (S-J) v příčném profilu asymetrické (např. Zašovický hřbet), nad plochý reliéf se zvedají suky s kryogenními jevy, typická je mřížovitá říční síť, říční údolí jsou v pramenných úsecích plochá a na dolních tocích se hluboce zařezávají (např. údolí Jihlavy mezi Jihlavou a Okříškami), nejvyšší bod. Špičák (733 m n.m.)

Dačická kotlina – protáhlá sníženina směru SSV-JJZ v rulách a žulách, výrazně omezená svahy a po celé délce protékající Moravskou Dyjí, na dně zbytky neogenních jezerních usazenin

Javořícká vrchovina

- nejvyšší část Českomoravské vrchoviny (plocha: 624 km², střední výška 604 m)
- tvořená horninami centrálního moldanubického plutonu
- megaantiklinála postižená zlomy
- v reliéfu se výrazně uplatňují tvary ovlivněné vlastnostmi žul (četné ruwary s mikrotvary zvětrávání: sklaní mísy, dutiny, tafone)
- nejvyšší bod: Javořice (837 m n.m.)

Jihlavské vrchy – soustava žulových ker, které se dělí na masivní severní část mající podobu kvádrů omezeného výraznými svahy s nejvyšším bodem Javořice, střední část: Mrákotínská sníženina (směru Z-V), která odděluje Řasenskou vrchovinu od Pivniček, s velkými žulovými lomy u Mrákotína a jižní část Pivničky (nejvyšší bod: Pivničky 760 m)

Novobystřická vrchovina – je budována žulami a granodiority centrálního moldanubického plutonu, typické tvary: ruwary, ve vrcholových částech kryogenní tvary (mrazové sruby, kryoplanační terasy),

Kotliny: Kačležská – protažená SV-JZ, na dně četné rybníky (Kačležský, Krvavý), podloží tvoří žuly, četné jsou vypreparované křemenné žíly, které vytváří křemenné valy, četná jsou také rašeliniště

Landštějnská – sníženina S-J směru v žulách centrálního moldanubického plutonu, časté jsou tvary zvětrávání a odnosu žul, exfoliační klenby

Albeřská – v okolí Nové Bystřice, rybníkářská oblast, výběžek sníženiny z Rakouska
Rudolecký prolom – úzká protáhlá sníženina SSZ-JJV směru protékající v celé délce Bolíkovským potokem, výrazný nesouměrný tektonicky podmíněný prolom

Jevišovická pahorkatina

- tvoří jihovýchodní část Českomoravské vrchoviny
- členitá pahorkatina střídající se s kotlinami na krystalických horninách
- místy jsou na plochem povrchu zbytky tropických zvětralin z druhohor a třetihor
- hluboká údolí vodních toků, zakleslé meandry
- nejvyšší bod: Zadní hora (633 m n.m.)

Jemnická kotlina – mělká kotlina nepravidelného půdorysu, která vznikla v rulách s pruhy amfibolitů, osu sníženiny tvoří údolí Želetavky

Bítovská pahorkatina – členitá pahorkatina protékaná tokem Dyje, hluboké údolí Dyje se zaklesnutými meandry, přítoky Dyje mají na horních tocích plochá úvalovitá údolí

Jaroměřická kotlina – sníženina s plochým dnem, nad které čnějí ojedinělé vyvýšeniny, vznikla hlavně v důsledku menší odolnosti žul třebíčsko-meziříčského plutonu vůči tropickému zvětrávání, současný tvar je výrazně ovlivněn neotektonickými pohyby (západní omezení tvoří zlomový svah), v severní části jsou četné tvary zvětrávání žul (ruwary, žokovité balvany). Jaroměřická kotlina se skládá ze dvou částí: Třebíčská kotlina (severní část) a Moravskobudějovická kotlina (jižní část)

Znojemská pahorkatina – členitá pahorkatina prořezaná hlubokými údolními Dyje, Jevišovky, Rokytne, Jihlavy a Oslavy, je budována krystalickými horninami a vyvělinami dyjského plutonu, ostrůvkovitě se vyskytují miocenní sedimenty, lokálně zbytky starých tropických zvětralin. Sníženiny: Náměšťská sníženina, Znojemská kotlina;

D. Brněnská vrchovina (podsoustava)

- členitý reliéf složený ze sníženiny Boskovické brázdy a dvou vrchovina: Bobravské a Dražanské
- jádro tvoří horniny brněnského plutonu obklopené prvohorními horninami (vápence, pískovce, droby, břidlice)
- ve střední části reliéf hřbetů a sníženin S-J směru
- ve vápencích Moravského krasu – krasové jevy
- nejvyšší bod: Skalky (735 m n.m.)

Boskovická brázda

- protáhlá 3-10 km široká sníženina probíhající od JZ k SV a vyplněná permokarbonskými a neogenními sedimenty
- ostrůvkovitě se vyskytují křídové sedimenty
- Žernovickou hrástí (která je již součástí Nedvědicke vrchoviny) je Boskovická brázda rozdělena na Oslavanskou brázdu (na jihu) a Malou Hanou (na severu)
- většina vodních toků protéká Boskovickou brázdou napříč (insekventní vodní toky)

Oslavanská brázda – reliéf hrástí a prolomů, kotliny (např. Tišnovská, Veverškovitýšská, Rosická, Ivančická, Moravskokrumlovská) jsou odděleny hrástěmi, v příčném profilu je nesouměrná a povrch se sklání od západu k východu. Napříč sníženinou probíhají údolí Jihlavy, Oslavy, Bobravy a Svatky, typické jsou zaklesnuté meandry Rokytne

Malá Haná – převážně úzká protáhlá sníženina s vyšším plošinným územím v okolí Letovic, permokarbonské sedimenty jsou překryté na velkých plochách neogenními a čtvrtohorními sedimenty (spraše); sníženiny: jevíčská sníženina, Lysická sníženina, Letovická kotlina.

Bobravská vrchovina – členitá vrchovina tvořená protáhlými hřbety (hrástěmi) a protáhlými sníženinami (prolomy). Je budována hlubinnými vyvělinami brněnského plutonu, ve sníženinách jsou křídové, neogenní a čtvrtohorní sedimenty. Hřbety jsou proraženy četnými průlomovými údolními, v žulách jsou četné tvary zvětrávání a odnosu (izolované skály, balvany, sklaní mísy). Nejvyšší bod je Lipový vrch (478 m n.m.), V katastrálním území Brna jsou typické antropogenní tvary.

Leskounská vrchovina – v jižní části Bobravské vrchoviny, protáhlý hřbet JJZ-SSV s reliéfem ploché vrchoviny, v jižní části je hřbet tvořen krystalinikem a permokarbonskými sedimenty, v severní části horninami brněnského plutonu. V západní části je výrazný zlomový svah, na východě se hřbet noří pod sedimenty Dyjskosvrateckého úvalu

Lipovská vrchovina – tvoří střední část Bobravské vrchoviny, soustava protáhlých hřbetů (hrástí) a prolomů, je budována vyvřelinami brněnského plutonu a malými ostrůvky prvohorních sedimentů, ve sníženinách jsou neogenní a čtvrtohorní sedimenty. Ve střední části jsou zbytky zarovnaných povrchů. Hřbety jsou rozděleny příčnými průlomovými údolími Jihlavy, Bobravy a Svratky. Typické hrástě: Špilberk, Babí hřbet; kotliny: Pisárecká, Střelická, Bránická, Bystrcká; prolomy: Žebětínský, Jinačovický

Řečkovicko-kuřimský prolom – tvoří severovýchodní část Bobravské vrchoviny, prolom směru SSZ-JJV vznikl v horninách brněnského plutonu a je vyplněn neogenními a čtvrtohorními horninami. V okolí Kuřimi se prolom rozšiřuje v rozsáhlejší Kuřimskou kotlinu. Výrazně je prolom omezen okrajovým zlomovým svahem vzhledem k Dražanské vrchovině

Dražanská vrchovina

- členitá vrchovina oválného půdorysu budovaná ve východní části spodnokarbonskými drobami, břidlicemi a slepenci, v západní části granitoidy brněnského masívu a ve střední části devonskými vápenci
- vyznačuje se typickou klenbovitou stavbou, na rozvodích jsou zbytky zarovnaných povrchů
- Dražanská vrchovina je pramennou oblastí Velké a Malé Hané, Bělé a zdrojnic Punkvy
- Nejvyšší bod: Skalky (735 m n.m.)

Adamovská vrchovina – členitá vrchovina klínovitého tvaru, je budována granitoidy brněnského masívu a devonskými vápenci s křemenci, reliéf je významně ovlivněn neotektonickými pohyby. Reliéf tvoří soustava kleneb, hrástí, prolomů a kotlin; prolomy jsou vyplněny miocenními sedimenty; od severu k jihu proráží vrchovinu hlubokým průlomovým údolím řeka Svitava. Od 14. století těžba a zpracování železných rud, zachovaly se hutě z 18. a 19. století v okolí Blanska a Adamova.

Moravský kras – plochá vrchovina je tvořená devonskými a spodnokarbonskými vápenci, plochý krasový povrch tvoří v severní části mělkou sníženinu.

Moravský kras je největším a nejdokonaleji vyvinutým krasovým územím v ČR. Geologicky jej tvoří devonské vápence moravskoslezského paleozoika. Budují 3-5 km široké a přibližně 25 km dlouhé, komplikovaně zvrásněné pásmo, táhnoucí se od Brna na sever ke Sloupu a Holštejně. Na jeho jižním okraji na území Brna na něj navazují zkrasovělé ostrůvky jurských vápenců (např. Stránská skála, Švédské šance). Téměř plochý povrch vápencového území o průměrné nadmořské výšce kolem 500 m je mírně ukloněn k jihu a je odvodňován Punkvou, Křtinským potokem a Řičkou do Svitavy.

Severní část v povodí Punkvy a jejích zdrojnic Sloupského potoka a Bílé vody je vyvinuta nejlépe a má největší spektrum a rozsah povrchových i podzemních krasových jevů. Amatérské jeskyně zde tvoří ústřední jeskynní systém, nejdelší v České republice. Jeskynní soustava Amatérské jeskyně, zahrnující Starou a Novou Amatérskou jeskyni, Punkevní jeskyni s propastí Macochou a Výtokem Punkvy, jeskyni Třináctku, jeskyni Spirálku, jeskyni Pikovou dámu a ponorovou jeskyni Novou Rasovnu, je rozsáhlým vícepatrovým systémem chodeb a domů s mohutnými komíny a propastovými vstupy. Je protékán od ponoru v Nové rasovně potokem Bílá voda a od přítokového sifonu v tzv. Sloupské větvi Sloupským potokem, které se v ní spojují v Punkvu, jež následně protéká dnem propasti Macocha a vodními dómy Punkevních jeskyní do Vývěru Punkvy v Pustém žlebu. Aktuální celková délka činí 34,9 km. Soustava leží v NPR Vývěry Punkvy.

Ve střední části, která je odvodňována Křtinským potokem, tvoří centrální jeskynní systém Rudické propadání-Býčí skála.

V jižní části v povodí Řičky je ústředním systémem Ochozská jeskyně. V Moravském krasu jsou vyvinuta nejrozsáhlejší škrabová pole, mohutné závrtky a uvaly, krasové kaňony (Pustý a Suchý žleb), slepá a poloslepá údolí (např. Sloupské a Holštejnské), mohutné ponory a vyvěračky (např. propadání Sloupského potoka a Bílé vody, vyvěračka Punkvy v Pustém žlebu)

Konická vrchovina – tvoří východní část Dražanské vrchoviny, je budována spodnokarbonskými drobami, slepenci a břidlicemi a ostrůvkem silurských břidlic, povrch má tvar klenby, okraje jsou flexurovitě prohnuté. Vrchovina je rozčleněna radiální údolní sítí a rozlámána na řadu prolomů, kotlin a hrástí.